

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Рівненський державний гуманітарний університет

**ФІЛОСОФІЯ.
ПЕДАГОГІКА.
СУСПІЛЬСТВО**

Збірник наукових праць РДГУ

Випуск 2

Засновано у 2011 році

Рівне – 2012

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60
Ф-561

Рецензенти: **Закович М. М.** – д. філос. н., професор кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Лісова С. В. – д. пед. н., професор, директор Інституту педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янука, дійсний член АПСН;

Троян С. С. – д. і. н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства Рівненського інституту слов'янознавства Київського славистичного університету

Ф-561 **Філософія. Педагогіка. Суспільство :** Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 2. – Рівне : видавець О. Зень, 2012. – 399 с.

ISBN 978-617-601-024-1

Концепція збірника базується на науковій актуалізації методологічних засад гуманітарного знання і висвітленні духовно-практичного потенціалу наук про людину і суспільство. Розрахований на фахівців гуманітарних і соціально-політичних наук.

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60

ISBN 978-617-601-024-1

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2012

Головний редактор:

Шугаєва Л. М. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету

Редакційна колегія:

Булига І. І. – к. філос. н., доцент кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету (відповідальний редактор).

Вербець В. В. – д. пед. н., професор, декан художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Гон М. М. – д. політ. н., професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету.

Докаш В. І. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри соціології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Дем'янюк Т. Д. – к. пед. н., професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений працівник освіти України.

Дичківська І. М. – к. пед. н., доцент, професор кафедри педагогіки і психології (дошкільної) Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН (відповідальний редактор).

Жилюк С. І. – д. і. н., професор, завідувач кафедри релігієзнавства Національного університету «Острозька академія»

Литвиненко С. А. – д. пед. н., професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Малафійк І. В. – д. пед. н., професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН.

Павелків Р. В. – д. психол. н., професор, академік Академії наук Вищої школи України, директор Інституту психології та педагогіки, проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений працівник освіти України, відмінник освіти України.

Пальчевський С. С. – д. пед. н., професор, професор кафедри загальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений учитель України.

Петренко О. Б. – д. пед. н., доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Поніманська Т. І. – к. пед. н., професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної) Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН, відмінник народної освіти України.

Постоловський Р. М. – к. і. н., професор, ректор, завідувач кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, член-кореспондент АПСН.

Саух П. Ю. – д. філос. н., професор, академік Академії наук Вищої школи України, почесний академік Міжнародної кадрової академії, ректор, завідувач кафедри філософії, Житомирського державного університету імені Івана Франка, заслужений працівник освіти України.

Стоколос Н. Г. – д. і. н., професор, завідувач кафедри філософії і соціальних наук Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.

Швецова-Водка Г. М. – д. і. н., професор, професор кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету.

Яроцький П. Л. – д. філос. н., професор, головний науковий спеціаліст Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

*Друкується за рішенням Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
Протокол № 7 від 27 січня 2012 р.*

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 17745-6595Р

Адреса редакції:
кафедра філософії, Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027

ЗМІСТ

<i>Бабак І. В.</i>	9	Феноменологія національної та етнічної ідентичності в контексті розвитку самосвідомості особистості
<i>Докаш В. І.</i>	17	Предестинаційна есхатологія Якова Армінія
<i>Ліщук Н. Д.</i>	25	Екзистенційні мотиви вибору конфесійної належності віруючими пізньопротестантських напрямків
<i>Мельничук М. С.</i>	36	Філософсько-релігієзнавчий аналіз модернізаційних тенденцій у мистецтві сучасного протестантизму
<i>Мельничук Ю. І.</i>	46	Православна проповідь як соціокультурне надбання українського народу
<i>Мишков В. Я.</i>	57	Старообрядницька полемічна література XVIII століття та її філософський зміст
<i>Коберник Н. І.</i>	68	Соціально-культурні передумови формування світогляду Кирила і Мефодія
<i>Руденко Н. М.</i>	78	Проблема не насилля в християнстві
<i>Шугаєва Л. М.</i>	85	Основні тенденції розвитку релігій у глобалізованому світі
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н.</i>	95	Сучасні взаємовідносини чоловіка й жінки в ісламі
<i>Шевчук К. С.</i>	107	Основна проблематика творчості Георгія Челпанова Київського періоду

Педагогіка

<i>Вербець В. В.</i>	121	Феноменологічні засади духовності студентської молоді
<i>Дзюбишина Н. Б.</i>	133	Реформування освіти у контексті чеського національно відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)
<i>Доманюк О. М.</i>	143	Форми роботи дошкільного навчального закладу та сім'ї з проблеми соціального розвитку дітей дошкільного віку у теорії та практиці дошкільної освіти
<i>Кокарева А. М.</i>	153	До проблеми особливостей організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної підготовки
<i>Литвиненко С. А., Павелків К. М.</i>	160	Формування рефлексивної культури у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя
<i>Мисик І. Г.</i>	170	Об особенностях института непрерывного образования в Украине
<i>Мишкарьова С. В.</i>	185	Організаційні засади діяльності православних братств у Західній Україні у міжвоєнний період 1921-1939 рр.
<i>Нечипорук Л. І.</i>	194	Діалог у комунікативній діяльності особистості як соціальна вимога XXI століття
<i>Пальчевський С. С.</i>	204	Проблеми змісту освіти у світлі її сучасної філософії

<i>Петрук Л. П.</i>	212	Формування мисленнєво-мовленнєвої культури фахівців гуманітарного профілю у процесі вивчення курсу «Риторика»
<i>Руденко В. М.</i>	220	Педагогічна рефлексія культури в умовах глобалізації освіти
<i>Смолінчук Л. С.</i>	230	Роль і місце тестування у системі методів оцінювання якості освіти
<i>Сорочинська Т. А.</i>	237	Формування засад моральної культури радянського вчителя у педагогічних закладах Рівненщини (1939-1950-ті рр.): історико-педагогічний дискурс
<i>Тадєєва І. М.</i>	247	Виховання гуманних якостей обдарованих дітей молодшого шкільного віку
<i>Тимочко І. Б.</i>	258	Створення народних бібліотек-читалень як один із напрямків просвітницько-громадянської діяльності православних братств Волинського краю (друга половина XIX – початок XX століття)

Суспільство

<i>Гон М. М.</i>	269	Особливості формування української історичної пам'яті в час демократичного транзиту
<i>Грипич С. Н.</i>	286	Інформатизація сучасного суспільства: стан, проблеми, перспективи
<i>Десятничук І. О.</i>	298	Свобода слова та вплив громадської думки у Чехословаччині періоду «Празької весни»

<i>Лукомська О. І.</i>	310	Державні важелі регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні
<i>Павелків Р. В.</i>	324	Розуміння морального розвитку особистості у руслі психологічної парадигми
<i>Пержун В. В.</i>	339	Соціальна солідарність як чинник консолідації українського суспільства
<i>Ступницька Н. І., Ступницький В. В.</i>	350	Філософія теледозвілля як відображення української економіки
<i>Филипович Л. О., Гаврілова Н. С.</i>	360	Релігійна освіта в Україні: стан і перспективи
<i>Шкрібляк М. В.</i>	373	Історіософський аналіз архівних джерел про роль та місце «світського елемента» у суспільно-релігійних процесах Берестейського та Постберестейського періодів
<i>Ямницький В. М.</i>	388	Духовність особистості: психологічний підхід

УДК 27:140.8

Коберник Н. І.

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ КИРИЛА І МЕФОДІЯ

Стаття присвячена аналізу основних релігійних, наукових, культурних чинників формування світогляду Кирила і Мефодія.

Ключові слова: візантійська культура, християнізація, іконоборці, іконошанувальники, схоластика.

Статья посвящена анализу основных религиозных, научных, культурных предпосылок формирования мировоззрения Кирилла и Мефодия.

Ключевые слова: византийская культура, христианизация, иконоборство, иконопочитатели, схоластика.

The article is devoted to the analysis of the essential religious, scientific and cultural factors influencing the worldview formation of Cyril and Methodius.

Key words: Byzantine culture, Christianization, iconoclasts, iconodules, Scholasticism, Christianity.

Постановка проблеми. Історико-філософський процес – це не просто абстрактні ідеї, погляди, думки, але і люди з їхніми пошуками істин, сумнівами, переконаннями та вірою. І тому невід’ємною складовою історико-філософського дослідження будь-якого мислителя, а також його вчення, є вивчення впливів, що зумовили їхнє становлення і розвиток, виявлення традицій, що спричинилися до їхнього формування.

Завдання наукової розвідки полягає в тому, щоб проаналізувати політичні та економічні, соціальні та культурні чинники, які справили певний вплив на формування світогляду двох солунських братів – Кирила і Мефодія, які ввійшли в нашу духовну культуру як слов’янські апостоли, просвітителі слов’ян, творці слов’янської писемності та літургії старослов’янською мовою, вчителі, філософи, засновники сучасної духовної культури слов’ян. Щодо церковної традиції, то їх називають не інакше як святыми Кирилом та Мефодієм, а в православній традиції вони ще

й називаються рівноапостольними. Обидва брати канонізовані як східною (православною) так і західною (католицькою) церквою. У 1980 році Папа Іван Павло II оголосив Кирила і Мефодія «покровителями» Європи.

Виклад основного матеріалу. Ким же були вони насправді? В чому полягає їх феномен? Які ідеї надихали їх розум і формували філософсько-світоглядні позиції? Відповідаючи на ці питання, звернемося до аналізу того соціально-культурного середовища, в якому зростали і виховувались майбутні просвітителі, вчителі.

Константин (чернече ім'я Кирило) (826–869) і його старший брат Мефодій (820–885) походили із знатної аристократичної родини, яка проживала в м. Солінь в Македонії. Солінь був на той час другою столицею Східної Римської імперії – Візантії. Це був важливий центр, з якого ширилась між слов'янами культура. Християнство появилось в Солуні дуже рано, його заснував там ще апостол Павло. Населення поділялось на два класи: вищий, міський клас, який складався з греків і нижчий, до якого належали слов'яни. Такому суспільному розподілу сприяли економічні і торгові відносини між різними етнічними групами, які проживали на території південної Македонії зокрема, і Східно-Римської імперії взагалі [4, с.14].

Візантійська цивілізація займала особливе місце в історії світової культури. До складу Візантії входили всі східні провінції Римської імперії: Балканський півострів, Мала Азія, частина Закавказзя, Сирія, Палестина, Єгипет. Населення Візантії, яке в період її найвищого розквіту досягло приблизно 30–35 мільйонів чоловік, складалось з різних етнічних груп. Але провідну роль в економіці, політичному житті і культурі відіграло грецьке населення, державною мовою з VII ст. і до кінця існування Візантії була грецька. Культура Візантії – це своєрідний синтез західних і східних культур, переплетіння європейських та азіатських впливів, греко-римських і східних традицій. Греко-римська в основі своїй основі візантійська культура в процесі становлення та розвитку значно збагатилась елементами культури багатьох народів Сходу. Візантійська культура справила значний вплив на культуру Греції, Сербії, Македонії, Чорногорії, Боснії, Албанії, Болгарії, України,

Росії, Грузії, Вірменії. В свою чергу зв'язки Візантії з такими країнами як Грузія та Вірменія, а також постійні творчі контакти із слов'янськими культурами, які прийняли візантійську модель християнства, збагачували культуру Візантії.

В IX–X ст. візантійська культура була пов'язана з новим піднесенням Константинополя та інших провінційних міст, таких як Солінь. Саме в цей період жили і творили візантійські просвітителі – Кирило і Мефодій. [2, с. 153]

Світоглядною основою візантійської культури стало християнство. Ідеологічна концепція візантійського християнства, яку вперше сформулював Євсевій Кесарійський (265–339), сучасник імператора Константина I Великого, передбачала, що кожне завоювання Візантійської імперії є водночас, здобутком християнства за межами візантійського впливу вважалось завоюванням імперії [1, с.2]. Таким чином, релігія і політика були поєднані в своїх цілях, головною із яких була християнізація слов'ян, які в IX–X столітті склали населення Середньої, Південно-Східної та Східної Європи. Саме християнізація відіграла вирішальну роль у становленні народностей, пом'якшенні міжетнічних конфліктів, зміцненні держав, структуруванні й сакралізації ієрархічної влади. Вона забезпечувала єдність кожного народу за вірою, мовою, культурою, відкривала шляхи до входження у загальноєвропейський культурний процес, а з іншої сторони в цьому процесі відбувалось нав'язування дипломатичних стосунків зі сторони Візантії.

Візантія вела безперервні ідеологічні війни на півночі, заході, сході і півдні. Аби зберегти своє панівне становище у світі, необхідно було переконувати сусідів-іновірців у перевагах візантійського православного християнства. Це було важливо тому, що нові народи, які з'являлися по сусідству з імперією, ставали перед вибором: яку з тодішніх релігій (а отже і яку країну) обирати орієнтиром для власного культурного розвитку: мусульманський Арабський халіфат, близькосхідний іудаїзм чи католицтво нової римської імперії Карла Великого. Крім ідеологічного спрямування, християнізація народів мала ще й політичне. Так в середині IX ст. набуває політичної і військової

могутності держава з центром у Києві. Її піднесення стурбувало Візантію. Будівництво оборонних споруд не давало бажаних результатів. Не сподіваючись військовою силою стримати експансію київського князя, Візантія вирішила захистити свої інтереси шляхом поширення в районі Північного Причорномор'я християнства. Ця територія входила на той час в сферу впливу держави Хозар. У хозарському середовищі тоді вже вкорінилися іслам та іудейство, міцні позиції утримувало поганство. Але були тут і християни. Проте власних сил для розгортання християнізації було замало. Особливої актуальності це питання набуло після успішного походу київського князя Аскольда на Константинополь у червні 860 року. І як стверджує поважний історик, професор Львівського національного університету імені Івана Франка – М.Кріль «ця політична ситуація й стала однією з причин місіонерства Константина і Мефодія до Хозарської держави, яке мало, передусім, дипломатичну мету забезпечити прикордонні землі Візантії від зовнішніх нападів» [1, с. 2].

Пізніше свій досвід брати-місіонери зможуть закріпити в Центральній Європі, де виникло в середині IX ст. могутне слов'янське державне об'єднання – Велика Моравія з центром у Велеграді. У моравській місії візантійський імператор і патріарх побачили чудову нагоду вирвати Велику Моравію зі сфери впливу римської церкви. Звичайно, таке завдання могли здійснити лише ерудовані і досвідчені проповідники. Такими на той час були Константин і Мефодій.

Хоча християнізація йшла з двох центрів – Константинополя і Риму, але гнучка політика візантійської церкви виявилась більш ефективною, поскільки, вона велася дипломатичнішими методами. Спадкоємиця античної культури – Візантія прагнула до ідеологічного впливу через просвіту, покладаючись на незаперечність свого науково-богословського авторитету. Вона сприяла не лише перекладом творів Святого Письма на інші мови, а й створенню письма у народів, що його не мали. Зокрема, у єгипетських християн, готів, вірмен і, нарешті, слов'ян.

Особливе значення у розвитку візантійського християнства мало таке явище як протистояння між іконоборцями та

іконошанувальниками. Іконоборство – це соціально-політичний і релігійний рух у Візантії в VII-IX ст., спрямований проти культу ікон. В мистецтві ця боротьба виявилась у запереченні правомочності священних зображень, тобто ікон, а також у знищенні іконоборцями пам'яток церковного мистецтва. Іконоборці вважали, що божественну природу Христа не можна втілювати в образотворчому мистецтві, а можна лише натякати про його присутність деякими знаками (наприклад, Христом, виноградною лозою, квітами). У своїх творах іконоборці розвивали нерелігійні мотиви: в хромових розписах зображали птахів, тварин, архітектурні мотиви. В світських приміщеннях-палацах мозаїчні розписи прославляли перемоги імператорів або зображали придворні церемонії.

Іконошанувальники доводили інше. Вони стверджували, що ікону потрібно розуміти як ідеально видиму подобу першообразу. Тому, коли людина поклоняється іконі, то вона поклоняється не просто образу, а первообразу. Одним із найвідоміших вождів іконошанувальників був богослов і філософ Іоанн Дамаскин, прихильником – Феодор Студит – автор канонів, гімнів, епіграм з чернечого життя.

Боротьба між іконоборцями та іконошанувальниками закінчилась премоґою останніх. Цей період необхідно вважати закономірним етапом розвитку візантійської культури, коли інтенсивно йшов процес становлення середньовічної патристики [3, с. 155–156].

Крім того, боротьба між іконоборцями та іконошанувальниками – це боротьба двох світоглядів грецької інтелігенції – консервативного та ліберального, яка впливала на діяльність Кирила і Мефодія. На протигагу консерваторам, які були малоосвіченими самі, науку не любили і вважали її шкідливою для віри, ліберали навпаки – високо цінували освіту, пристосовувались до політичних обставин часу, керувалися не лише традиціями, але й новими досягненнями культури. Проявляли широту поглядів у справі віри та церковних звичаїв, відстоювали ідею про використання живої національної мови, наприклад, слов'янської в церковних літургіях. Ліберали боролися не тільки з консерватизмом Ігнатія, але і відстоювали свою

самостійність перед Римом, західною церквою, яка виступала прибічником три язичної ересі [3, с. 36–39]. На той час вважалося, літургія законна лише тоді, коли вона служиться однією з трьох мов – латиною, грецькою та староеврейською.

Ця ідеологічна боротьба відбилась на світогляді Константина і Мефодія таким чином, що саме вони вперше дискусії з приводу канонічності мови літургії репрезентували в життя. Вони не тільки перекладали твори Святого Письма на слов'янську мову, але й створили це письмо у слов'ян. Сучасне письмо, літературно-фонетичне, прийшло до слов'ян саме з прийняттям християнства. Більше того, християнські просвітителі Кирило і Мефодій вважаються родоначальниками слов'янських літератур, першими слов'янськими книжниками й засновниками книжкових шкіл.

Таким чином, християнська релігія стала визначальним джерелом філософсько-світоглядних ідей Кирила і Мефодія, змінила їх світобачення, визначила стиль мислення, спрямувала духовні устремління. Своє головне завдання вони вбачали в тому, щоб донести слов'янам Святе письмо.

Формування світогляду слов'янських апостолів пов'язане не тільки з релігією, але й світовою наукою. Візантійська наука ґрунтувалась з одного боку на Святому Письмі, а з іншого – на античних творах, які широко читались і вивчались. Відомий російський історик Лебедев А. П., аналізуючи візантійську науку IX сторіччя, виділяє її три риси:

- по-перше, це зближення науки з богослов'ям. Саме воно забезпечувало успішний розвиток останнього. В школах читали право, математику, філософію, але ніколи не виключали богословські наук. Власним прикладом цьому духовному зближенню сприяв патріарх Фотій, який в сані патріарха викладав світські науки в Магнаврській школі в Константинополі, Його учні були не тільки богословами, але і ораторами, філософами і математиками;

- друга відмінна риса візантійської освіти – відсутність оригінальності. Візантія була спадкоємицею Стародавнього Риму і Греції. Її консервативна інтелігенція не прагнула розширити ці знання. З області історії, поезії, філософії, літератури ми

зустрічаємо мало оригінальних праць. Візантійська розумова діяльність проявляла себе тільки в нечисленних компіляціях. (компіляція – це зібрання праць на основі чужих досліджень без самостійної обробки джерел). Самим типовим явищем в плані компіляції були два твори – це відома Бібліотека, написана Фотієм і не менш відома праця Константина Порфирогеніта «Про церемонії Візантійського двору»;

- третя відмітна риса візантійської науки – це універсальність знань кожного із вчених візантійських, або точніше недостаток наукової спеціалізації.

Однак на основі вказаних рис візантійської науковості і освіченості не варто думати, що розумова діяльність Візантії була низькою. Навпаки, Візантія була центром літератури, філософії і цивілізації. До неї тяжіла молодь із Італії, Франції, Болгарії, Сходу.

Візантія була досить освіченою. Школи існували не тільки в Константинополі, а й у маленьких містах, де вивчали Біблію, а також праці грецьких і римських вчених, поеми Гомера, трагедії Есхіла і Софокла.

В родині візантійського воєначальника середнього рангу, сотника Лева, де народились і виховувались Кирило і Мефодій, освіченість користувалась особливо великим авторитетом. Мефодій, що був найстаршим, обрав, як і батько кар'єру військового. За кмітливість і мужність імператор поставив його правителем в одному з підкорених Візантією слов'янських князівств. Це, очевидно, дало йому змогу ознайомитися з мовою, звичаями, культурою місцевих мешканців. Прослуживши 10 років у війську, та зробивши доволі непогану військово-адміністративну кар'єру, дослуживши до чину стратига Словинії (провінції на території Македонії), відмовившись від сімейного життя, Мефодій присвятив себе чернецтву – став настоятелем монастиря недалеко від г. Олімп.

Молодший брат Мефодія – Константин ще змалку відрізнявся серед однолітків незвичайними здібностями до науки. Він здобував освіту разом з малолітнім імператором Михайлом III в одному з найкращих закладів Середньовічної Європи, яким з початку VII ст. вважалася Константинопольська філософська школа (заснована в 425 р.). Серед її викладачів був

відомий вчений-енциклопедист Лев Математик, який здійснював наукові мандрівки, відвідував монастирі, навчався у відомого вчителя – Михайла Псела філософії і математики, дні і ночі проводив в бібліотеці. Особливих успіхів досяг в астрономії і геометрії. Імператор Фіофій відрив для Льва Математика публічну школу в Магнавському палаці, де науковець читав філософію. Нагородив його почестями і привілеями, а в 839 р. Лев Математик отримав сан архієпископа фесалонійського. Серед учнів відомого вченого був знаменитий просвітник слов'ян – Константин [3, с. 135].

Одним з найвідоміших вчителів Константина також був Фотій (майбутній патріарх) – відомий письменник, державний церковний діяч. Він зібрав навколо себе чимало учнів, перетворив свій дім на своєрідну академію. Фотій доручив своїм учням створити величезний Лексикон на основі попередніх словників, античної ті візантійської літератури. Найвидатніший твір Фотія – «Бібліотека» або «Міріобібліон», що складався з 28 оглав. Він містив відомості про грецьких граматиків, промовців, істориків, філософів, лікарів. За думкою деяких науковців візантійську богословську добу IX ст. необхідно називати добою фотіанства за тим впливом, який справила спочатку його особистість, а потім слава і твори на цілі покоління. Фотій досяг великих успіхів в усіх науках: в поезії і філософії, медицині і юриспруденції, філології і риторичі [3, с. 132–133].

Освітою Константина опікувався сам логофет (державний секретар і міністр фінансів) Феоктист. Константин вивчав граматику, діалектику, риторику, арифметику, геометрію, астрономію, музику, виявляв зацікавлення поемами Гомера, трагедіями Софокла. Значну увагу приділяв творчості святого Григорія Богослова – одного з найяскравіших церковних діячів.

Саме в Константинополі майбутній слов'янський апостол Кирило формує зрілі філософсько-світоглядні орієнтири на християнському ґрунті. Хоча проблески філософського мислення з'являються ще в зовсім молоді роки. Константин, як син заможних батьків, разом із своїми однолітками відправився на соколине полювання. Як тільки він випустив свого сокола, піднявся сильний вітер, який відніс сокола невідомо куди.

Хлопець сильно засмутився. Розмірковуючи про втіхи цього життя, Константин говорив: «Яке це життя, що радість згодом викликає смуток. З цього дня піду іншим шляхом, кращим за цей, щоб можна було мені втекти від життєвої суєти» [4, с.328].

Під час навчання Константин виявляє інтерес до філософії Платона і Аристотеля. Взагалі варто звернути увагу на те, що платонізм і аристотелізм – це два світоглядні напрямки, які мали багато прихильників у Візантійській церкві. Як стверджує російський дослідник історії церкви «Головним же чином ... в церкві Візантійській панував тоді Аристотель і його філософія...». Це пов'язано із тим, що церковні догмати були вже визначені і обґрунтовані. Церкві необхідно було їх лише розкривати і розуміти. А це можливо за допомогою логічних, аналітичних і силогістичних форм Аристотеля. На основі діалектики Аристотеля можна було будувати будь-які схоластичні форми відносно богословських догм, не торкаючись самого змісту їх. Незадовго до IX ст. «Батько візантійської схоластики» Іоан Дамаскін, автор праці «Джерело знань» показав зразок застосування діалектики Аристотеля в розробці релігійних питань. Фотій також був прихильником Аристотеля. В своїх богословських працях він ішов шляхом, прокладеним Дамаскіним. Він допускав разом з Аристотелем поділ філософії на природню, етичну і метафізичну [3, с. 140-141].

Сам же Константин філософ визначав «філософію як пізнання справ Божих і людських, оскільки людина може наблизитись до Бога; вона навчає людину бути через вчинки подібним образом та подобою до нашого творця» [4, с. 330].

Молодий Константин осягнув всі науки свого часу, вивчив мови, писав вірші, був майстром філософських дискусій, читав релігійні твори. Після закінчення навчання деякий час працював бібліотекарем книгозбірні собору Св. Софії в Константинополі. Згодом прийняв духовний сан диякона і був призначений першим секретарем патріарха.

Пізніше Константин залишив столицю і, зневажаючи переваги свого становища, таємно пішов в монастир на узбережжі Чорного моря. Близько 851 р. імператор призначив Фотія

державним канцлером. Замість нього посаду викладача філософії обійняв Константин. З цього часу він брав участь у різних дискусіях на філософські та богословські теми, які засвідчують мистецтво красномовства, логіку викладу і виважену аргументацію тверджень Константина. Перемоги у словесних поєдинках з відомими вченими, богословами здобули йому широку популярність у візантійській столиці. Очевидно, через це його й почали іменувати філософом [1, с. 2].

Відтоді імператор разом з Фотієм постійно відправляли Константина та Мефодія як посланців Візантії до сусідніх народів з місіонерською діяльністю для зміцнення і поширення християнського вчення.

Право називатися слов'янськими просвітителами та апостолами слов'янства Св. Кирило та Мефодій заслужили, що: першими переклали церковні книги на зрозумілу широким верствам населення мову, евангелізували культуру слов'янських народів. Керуючись ідеєю християнської любові, яку вони сповідували, прагнучи спасіння кожної людини через християнські цінності, солунські брати Константин та Мефодій несли джерело просвітництва, культури та духовності, випереджуючи свій час на багато віків.

Висновки. Становлення слов'янських апостолів Кирила і Мефодія як культурних і духовних діячів відбувалось в релігійно-християнській, світсько-науковій та соціально-культурній атмосфері Візантії IX ст.

Їх просвітницька діяльність була зорієнтована на трансформацію у слов'янській світ всіх вищих здобутків греко-римської християнської думки. Вони усвідомлювали себе нащадками і продовжувачами високої античної традиції. Головним джерелом їх світоглядних і філософських ідей, визначальним чинником, який формував їх ідеали спроби осмислення світу і людини, була Євангелія.

Список використаних джерел і літератури

1. Кріль М. Святі Кирило та Мефодій у духовному і культурному житті слов'янських народів / Михайло Кріль // Історія України. – 2003. – № 13.

2. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій / Кордон М. В. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 584 с.
3. Лебедев А. П. Очерки внутренней истории византийско-восточной церкви в IX, X, XI веках. От конца иконоборческих споров в 842 г. до начала крестовых походов – 1096 г. / Лебедев А. П. – Санкт-Петербург : Издательство «Алетейя», 1998. – 306 с.
4. Огієнко І. Константин і Мефодій. Їх життя та діяльність / Іван Огієнко. –Вінніпег – Канада, 1970.
5. Ростовський Д. Життя святих / Дмитрий Ростовский. – Свято Успенская Почаевская Лавра, 2003.

УДК 141.7:128 (043.3)

Руденко Н. М.

ПРОБЛЕМА НЕНАСИЛЛЯ В ХРИСТИЯНСТВІ

Аналізуються основні підходи до трактування поняття «ненасилля». Розкривається його філософська сутність як найважливішої цінності, принципи ненасильства в християнстві, різні аспекти ненасильницьких дій.

Ключові слова: *ненасилля, християнство, культура, цивілізація.*

Анализируются основные подходы к трактовке понятия «ненасилие». Раскрывается его философская сущность как важнейшей ценности. Рассматриваются принципы ненасилия в христианстве, различные аспекты ненасильственных действий.

Ключевые слова: *ненасилие, христианство, культура, цивилизация.*

The basic going is analysed near interpretation of concept «unviolence». Philosophical essence opens up as to the major value. Principles of unviolence in christianity, different aspects of non-violent actions are examined.

Keywords: *unviolence, christianity, culture, civilization.*